

BRESAN: PARASZT HAMLET

(*Babarczy László*)

A különféle *Hamlet*-elemzések köztudottan egész könyvtárat töltenének meg – de a *Hamlet*-átiratokból sem lehet sokalta kisebb a kínálat. A kaposvári színház jóvoltából egy esztendőn belül két alakká is átváltozott a tépelődő dán. Bereményi Géza ígéretes darabjában *Halmivá* lett: a hetvenes évek közepén érettségiző magyar fiatalemberként kutatja izgatottan a múlt vétkekkel terhes titkait – Ivo Bresan ügyesen szerkesztett szatirikus komédiájában Omlet a neve, s valahol Jugoszlávia egyik kis falujában szövetkezeti színjátszók ügybuzgalma segíti a világot jelentő – csűr-ből, istállóból kölcsönzött – deszkákra. A *Paraszt Hamlet* már egy évvel ezelőtt megjelent Balatonbogláron, a Vörös kápolna előtti szabadtéri színpadon, s mert a játék szelleme a tavalyi néhány előadáson osztatlan sikert aratott, Babarczy László rendező és színészei idén nyárra indokoltan prolongálták a darabot. Úgy tűnik, a *szellemnek* kétszer kell megjelennie ahhoz, hogy egyszer elhiggyék (azaz a kritikák tudomásul vegyék: a tavalyi – igaz, rövidke – boglári nyári szезon után alig íródtak bírálatok). A megkésett híradásnak annyi előnye mégiscsak van, hogy a néző összevetheti a művet a kőszínházi évad során Kaposvárrott műsorra tűzött másik *Hamlet*-interpretációval, az említett *Halmival*, s tapasztalhatja, hogy paraszt-Omlet és értelmiségi-Halmi

mily azonos mozdulattal kap a homlokához, hajtja tenyé-
rébe a fejét, s mennyire azonos tehetetlen dacában, amellyel
igazát keresi. Helsingör: Halmi városa és Omlet faluja egy-
ként Közép-Európában van.

Mint részben az Omlet név is jelzi, Andra Skunce taní-
tónak az a dolga, hogy – minden aggálya és jobb meggyő-
ződése ellenére – *fogyaszthatóbbá* tegye Shakespeare re-
mekét. Mate Bukara elnök és párttitkár fejében születik meg
a nagyra törő idea: ha már hallottak harangozni róla, miért
ne játszhatnák el itt is azt a Hamletet? Persze Omletként,
mert úgy értelme is van. Amint az már sejthető, a dráma
– és a falu hatalmi viszonyai egymásra rétegeződnek, em-
beri kapcsolatai egymásba fonódnak. A színi próbák eset-
len sorozata két szintet tár föl: egy komikusát (kísérletek
a *Hamlet* eljátszására) és egy tragikusát (kísérletek a falu-
ban folyó üzelmek leleplezésére). A helyi szövetkezet-párt-
népfront-Dániának is akad Hamletje (Joco Skotity, a bá-
tor, nyílt legény), Ophéliája (Andja, a szerelmese), Polo-
niusa, Gertrúdjja – és Claudiusa, épp Mate Bukara szemé-
lyében. Aki pontosan a próbák ideje alatt veszejt el a
fülbe cseppentett méregnél fondorlatosabb, aljasabb poli-
tikai eszközökkel Joco atyját. Paraszt Hamlet nem vissza-
tekint a cselszövéssre, hanem a jelenetben, sorsaként éli meg
azt. Mint színjátészónak, s mint „Te ezt még úgysem érthe-
ted; kuss!”-legénynek még jó képet is kellene vágnia
mindehhez. Nem teszi; de az igazságszolgáltatás sem egé-
szén úgy sikerül, ahogyan szeretné.

Az ötlet Bresané, az érdem Shakespeare-é a komédiában.
Tudva, hogy mégiscsak az eredeti a remekmű, Babarczy
élni hagyja a fölbukkanó szövegrészeket, hiszen Shakespeare
szavai ebben a közegben amúgy is ironizálják önmagukat.

A hangsúly a három szint (falusi helyzet, próbák, *Hamlet*)
viszonyára kerül: az állandó áthallásokra, átjátszásokra. A
szintek egyike vagy másika csak percekre válhat főszerep-
lővé: meg-megszalad valamelyik szál, hogy azután ismét
összesodródjon a három. Babarczy rendezése gazdagabb,
mint az írott szöveg: a koncepciók pert kitervelő falusi kiski-
rály, Bukara-Claudius leleplezésétől egészen a többszörös sti-
lárius iróniáig számos tartalmi és formai lehetőséget kijátszik.
A szellemesen, de előre kiszámíthatóan, kissé mechanikusan
alakuló történet így lesz életteli, történetileg hiteles, iroda-
lomtörténetileg mulatságos, egészében egyszerre megrázó és
szórakoztató előadásá.

Kátay Endre Bukarájában az a nyomasztó, hogy még csak
nem is restelli tetteit: kettős pozíciójától kikezdetetlen vé-
dettséget remél. Az elnök és párttitkár nagydarab, kopasz
figurájában mesterien elegyíti a színész a ravaszság és az
ostobaság színeit, s azt is hitelesíti, hogy Bukara ragaszkodik
a *Hamlet* előadásához: mindenre ráadásul még hiú pojáca
is. Mile Puljo népfrontelnök (Dánffy Sándor) és Skunce ta-
nító (Helyey László) a tehetetlenséget, gyávaságot, óvatos-
ságot emelik cselekedeteik vezérmotívumává: alkalmas pil-
lanatokban föl-föllázadnának, de hiába. Helyey különösen
jó annak érzékeltetésében, hogy a tanító a valóság elől hiába
akarna visszahúzódnai Shakespeare ötödfeles jambusaiba.
Eperjes Károly (Simurina, az előadás magyarázója szere-
pében), mint eddigi rövid színészi pályáján mindig, most is
folyamatosan jó. Básti Julit egyelőre inkább Andjának
hinnénk, de inkább Ophéliának bizonyul. Olsavszky Éva
nem lehet igazán Gertrúddá, a kocsmárosné alakjával vi-
szont – más alkat lévén – nem tud mit kezdeni. Bezerédy

Zoltán Macsak bizottsági elnök legkevésbé hamleti kötődésű szerepében lehetett volna színesebb, egyénibb is.

Sády Erzsébet és Eörsi István a fordítással, Pauer Gyula a díszlettel és jelmezzel, Hevesi András a zenével, a főiskolás statiszták lelkesedésükkel járultak a közös munkához: mintha a *Hamlet* színészei érkeztek volna a Vörös kápolna elé, hogy a Színészkirály és a Színészkirályné jelenete helyett előadjanak egy *másfajta* betétet.

(1980)